

Ljudje navadno ostanejo v območju ene tvornosti. Krek je spoznal zlo časa, ki tiči v preveliki individualizaciji, v delitvi dela in človeka, zato je še enkrat združil v sebi vse sposobnosti človeka kakor veliki ljudje renesance, bil je učenjak in politik, organizator in učitelj, teoretik in praktik, bil je genij našega naroda, ki je morda bolj delal z instinktivno slutnjo vere kot z vse prodirnim razumom. Zgodovina njegovega življenja je zgodovina naroda.

Slavko Savinšek: *Grče*. Mohorjeva knjižnica, 28. zvezek. Strani 120. — Savinšku v Milici ali Pod Golico prirojeni talent ni našel pravega pota, od značilnega mu je vahal v konvencionalno, od pristnega v plehko, in pripovedoval na dolgo in široko stvari, ki so pravemu epiku deveta briga. V Grčah se je skušal zasidirati v milieju z ljudskimi značaji in z ljudsko govorico, čeprav je še nekaj starih sledov, kjer se mu ni izostril čut za besede in marsikako stvar razblini, namesto da bi jo dvignil v živo konkretnost. Toda njega ne zanima ljudstvo v delu in njegova posebna vez z domom in poljem, barve, ki jih je tozadevno uporabil, so bolj tipične zunanosti, bolj kot kmetiški ga vlečejo splošno družinski problemi, strastna borba in napeto dejanje, ne notranji iracionalni potek osebne usode, ampak skoraj kričave barve zunanje plasti. Grče so pisane z uporno jezo »Gadjega gnezda« Vladimirja Levstika, a tam je opravičen onemogli protest proti usodi, Savinšek se hoče le zanesti v valovanje ljudske moči. — V tem dejanju vse divja, oče, sin in župnik, da bravec strahoma pričakuje, kdaj se bo zgodil kak uboj, vendar mu pisatelj prizanese, da sin sam umrje, ker se prehladi v skrbi za očetovo zdravje. Glavna vrednota pa ni tragično dejanje, ki je osnovano na starem motivu dveh sovražnih hiš, ampak oris treh značajev iz ljudstva, neupogljivega očeta Vršana, njegovega sina Klemena in hribovskega župnika. To so res grče, neupogljive in robate, slikane s pristnimi barvami njihove okolice. Starega Vršana ne premaga ne župnikovo krščanstvo ne solze mladih, da bi pozabil nekdanjo rano, šele sinova smrt ga nagne, da se zave dolžnosti do svoje krvi, potem šele izzveni povest v prizanesljivem odpustanju. Hribovski župnik, ki nosi marsikako potezo župnika iz Višarskih polen, je tudi dobra kreacija duhovna, ki je zavil svoje krščansko prepričanje v kmetiško raševino. Vendar je včasih predrastičen in v svoji krščanski delavnosti nehoti spominja na živinskega mešetarja, ki sili kmeta, da udari v roko.

Kljub površnosti, ki Savinšku brani, da bi se poglobil in zamislil v novo aktualnost, in ki ga speljuje na lahka tradicionalna pota oblikovanja, vendar živi v njem nedvojen epičen talent.

Vriha: *Palček*. Prevedel dr. Fr. Bradač. Mohorjeva knjižnica, 29. zvezek. Strani 117. — Suha fantazija prvega dela, kot bi samotni zeliščarici v gozdu vstajali iz njenih igrač obledeli spomini starih pravljic o palčku in skritih zakladih, prehaja v drugi polovici v instinktivni svet malega živalstva, ki je prenesen v svet človeškega razuma. Vsa fantazija je to, da ta mala bitja gledajo človeški svet, kakor človek gleda vesoljstvo, zato si mora od kraja pisatelj pomagati z otročarijami iz zadrege, šele kasneje dobi dobro oporo v znanstvenih izsledkih o svetu živalstva, zlasti mravelj. Vendar so te miniature orisane s tako ljubeznijo in dovr-

šenostjo, da bodo prijetno berilo za male in velike otroke, ko se z njimi vglobje v življenje in spanje prirode. Toda naši naravoslovci nič slabše ne pišejo. Zakaj ni dr. France Bradač kaj drugega prevedel, saj piše tako čisto in gibljivo slovenščino?

Dr. Anton Jehart: *Iz Kaire v Bagdad*. Strani 185—378. Zemljepisna karta in 48 fotografičnih posnetkov. — V drugem zvezku svojega potopisa nas vodi dr. A. Jehart iz Palestine v Mezopotamijo, kjer je tudi pradomovina Izraelcev. Zaradi pomanjkanja denarja si ogleda v Palestini le domovino starih Filistejcev, ki leži jugozahodno od Jeruzalema, od svetih krajev pa okolico Jeruzalema in Nazareta, kjer je Kristus učil in umrl. Ne le pobožna želja, ampak tudi velika naloga, izluščiti s primerjajočo znanostjo prvotno zgodovino, ga vodi od evangelijev v Mozesove knjige, iz Palestine v Bagdad, da bi na podlagi autopsije dobil pogled v zgodovino, kot je ohranjena v Mozesovem sporočilu in klinopisnih spomenikih. Ko išče sledove Abrahamove domovine v Uru, ko preiskuje najdišča klinopisnih spomenikov v Ninivah in Babilonu, razgrne pred nami tudi pestro sliko sedanjega življenja v orientu.

Janez Pristov, D. J.: *Presveto srce Jezusovo*, Kralj in središče vseh src. Molitvenik. Druga, popravljena izdaja, Strani 320. Dr. J. Silc

SRBSKOHRVATSKO SLOVSTVO

Branko Lazarević: *Tri najvišje jugoslovanske vrednosti* (Narodna pesma — Gorski vijenac — Ivan Meštrović). Beograd, Geca Kon, 1950.

Ta knjižica je izšla že l. 1927, v češčini in doživela prav lep uspeh. Lazarević izhaja iz naziranja, da je dinarski del jugoslovanske rase, ki ga je psihološko in fizično opredelil Cvijić, nosilec najvišje jugoslovanske kulturne potence, ki ji je dal izraz v treh vrednotah, spadajočih danes v svetovni kulturni zaklad, v narodni pesmi, Njegoševem Gorskem vijencu in v Meštrovićevi skulpturi. V treh delih te knjige skuša Lazarević zgovorno označiti etične in estetske vrednote teh treh velevorb jugoslovanske kulture, kar se njegovi navdušeni zgovornosti tudi posreči. V svoji koncepciji je on zares zaokrožen in na videz izčrpen. Če pa pogledamo na te vrednote z izvedinarskega kulturnega kroga, se vendar ne moremo otresti dvoma, da bi razen dinarskega dela jugoslovanstva res noben drug ne bil ustvaril ničesar, kar bi spadalo v svetovno kulturno zakladnico. Nočemo se precenjevati, a nismo si mi izmislili, da Prešernovo, četudi maloštevilno pesniško delo predstavlja tako vrednoto, ali da Ivan Cankar zadnji čas čisto spontano postaja splošna vrednota. Ne oporekamo sicer dejstvu, da gre v Lazarevićevih primerih za vrednote ogromnih, ne navadnih koncepcij, a v interesu jugoslovanske kulture bi si želeli, da se za izbor vzame širja podlaga kakor je Lazarevićeva, da si bomo medsebojno pravični in si sploh mogli izmenjati med seboj resnične kulturne vrednote, ki jih bodo tujci kmalu bolje poznali kakor mi. Pri globljem poznanju bodo celo pri najstrožjem merilu — tako sem prepričan — prišli na svoj račun kot visokokvalitativno ustvarjajoči tudi nedinarski deli jugoslovanstva.

Knjiga kot taka zasluži vso pozornost.

Frst.